

6. Мясичев В. Н. Психотерапевтическая энциклопедия / В. Н. Мясичев ; ред. Б. Д. Карвасарский. – СПб. : Питер, 2000. – 1024 с.
7. Наконечна М. М. Допомога іншому як психологічний засіб розвитку особистості : дис. ... канд. психолог. наук / М. М. Наконечна. – Київ, 2009. – 223 с.
8. Петрова А. Б. Психологическая коррекция и профилактика агрессивных форм поведения несовершеннолетних с девиантным поведением : практическое руководство / А. Б. Петрова. – М. : Флинта, 2008. – 152 с.
9. Петрович Ж. В. Дитина в складних життєвих обставинах: соціально–педагогічне забезпечення прав : монографія / Ж. В. Петрович. – Рівне, 2010. – 367 с.
10. Пидюра І. П. Актуальність діяльності Центрів соціально–психологічної реабілітації дітей в умовах військових конфліктів на Україні // Нові технології навчання : наук.–метод зб. – Київ : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2015. – Вип. 86, ч. 1. – С. 85–89.
11. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика / А. М. Прихожан. – М. : Московский психолого–социальный институт ; Воронеж : МОДЭК, 2000. – 304 с.
12. Психолого–педагогічна робота в закладах соціальної реабілітації : методичний посібник / ред. : Ю. А. Луценко, Є. Б. Павлова, В. Г. Панко. – Київ : Надтока О. Ф., 2011. – 310 с.
13. Селевко Г. К., Селевко А. Г. Социально–воспитательные технологии : учеб. пособ. – М. : Народное образование, 2002. – 176 с.
14. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. П. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
15. Сидорчук М. С. Напрями роботи зі старшими підлітками у Центрах соціально–психологічної реабілітації / М. С. Сидорчук // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Київ : НПУ, 2016. – Вип. 21. Ч. 1. – С. 49–55.
16. Трубавіна І. М. Соціально–педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. / І. М. Трубавіна. – Київ : Державний центр соціальних служб молоді, 2003. – 132 с.
17. Яковенко С. Гуманістичні параметри ресоціалізації особистості : потреби, інтереси, цінності : дис. канд. філос. наук / С. Яковенко. – Київ, 2003. – 173 с.

Півторак Ярослав

Науковий керівник– доц Литвин Л. М.

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Визнання пріоритетності освіти як чинника зростання особистості, формування інтелектуального потенціалу й підвищення добробуту країни зумовлено системними змінами в українській освіті, інноваціями в організації й управлінні освітнім процесом. До сильних сторін української освіти відносять її фундаментальність, сильну природничо-наукову і ґрунтовну професійну підготовку. Дедалі частіше її розглядають як один з основоположних чинників і гарантію: економічного розвитку й національної безпеки; забезпечення фундаментальних прав і свобод людини; соціальної захищеності, професійної мобільності, ділової кар'єри та високої якості життя особистості; затвердження правопорядку й формування громадянського суспільства. Державно-громадський підхід до управління освітою є реальним механізмом повноцінного використання можливостей соціальних інститутів, мікросередовища особистості, суспільства в цілому в процесі формування інноваційної моделі освіти.

Пошуку напрямів вирішення проблем розвитку механізмів державного управління системою освіти на державному та регіональному рівнях присвятили свої дослідження такі учені, як М. Білинська, В. Грабовський, В. Конащук, В. Кравченко, П. Кухарчук, В. Лагутін, В. Луговий, В. Токарева та ін. Вони розглядають формування механізмів урахування соціального замовлення системою освіти, організацію діяльності опікунських рад і науково-освітніх структур, напрями консолідації зусиль різних осіб і організацій, зацікавлених у розвитку освіти, генезис взаємодії держави, педагогічної громадськості й соціуму в розвитку системи освіти. Однак практична значущість проблеми формування та розвитку механізмів державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти зумовлюють актуальність проблеми дослідження.

Метою статті є обґрунтування державно-громадського управління як важливого чинника інноваційного розвитку закладів загальної середньої освіти.

Сучасна освіта є складною, відкритою, динамічною соціальною системою, що нерозривно пов'язаною із соціокультурними, економічними й політичними особливостями суспільства в цілому. Систему освіти слід розглядати як сукупність інститутів формальної й неформальної освіти, що функціонує в межах соціально-культурного середовища регіону, діяльність яких спрямована на успішну соціалізацію особистості на основі врахування соціального замовлення громадськості в межах державної освітньої політики України.

Розглядаючи суть управління освітою, зазначимо, що соціально-економічні й нормативно-правові зміни (включаючи Закони України «Про освіту» (2017), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015)), які відбуваються в Україні й які викликали переосмислення принципів, мети і завдань освіти, поставили систему закладів загальної середньої освіти в умови вибору найбільш ефективних шляхів розвитку. Процеси гуманізації і демократизації освіти, інноваційний рух потребують інших підходів до планування, організації та здійснення освітнього процесу.

Істотні перетворення відбулися у сфері управління освітою, де «переплітаються нові, перспективні тенденції й елементи старого: знижується командно-адміністративний рівень, однак водночас система стає менш впорядкованою; підвищується варіативність і можливість творчості й при цьому наростає неузгодженість управлінських дій» [5, с. 153]. Вирішення цих проблем вбачається у розбудові державно-громадського управління, яке було б спроможне забезпечити формування єдиного освітнього простору.

Аналіз наукової літератури [1; 4; 6; 7 та ін.] дає можливість стверджувати, що серед напрямів управлінської діяльності в освіті виділяють інформаційне забезпечення управління, підвищення його аналітичної основи; планування освітньо-виховного процесу; контроль та регулювання в умовах розширення прав і відповідальності педагогічної системи за кінцеві результати; дослідний підхід в управлінні; роботу з педагогічними кадрами; розвиток співпраці з соціальним середовищем. Наведені види управлінської діяльності доцільно використовувати в умовах побудови системи державно-громадського управління освітою.

Підхід до управління з позицій менеджменту пропонує розглядати освітню установу, систему освіти в цілому як «складну соціальну систему, яка постійно розвивається й оновлюється на основі демократичних принципів» [8, с. 443]. У цьому випадку стверджується, що «управління необхідне, щоб створити сприятливі зовнішні й внутрішні умови для ефективної спільної діяльності людей, які працюють в організації» [4, с. 356]; підкреслюється важливість урахування результатів спільної діяльності людей; підкреслюється «вторинна» природа управління, яка впливає на кінцеві результати побічно, через діяльність інших людей; підкреслюється важливість «м'якого» підходу: дія здійснюється на умови життєдіяльності; управління розуміється не як командування і владарювання, а як обслуговування і забезпечення. Це, у свою чергу, «вимагає згуртованості, узгодженості, скоординованості управлінських дій, наявності загальних орієнтирів, цінностей, надихаючих цілей» [1, с. 81].

Значущим є твердження, що саме менеджер покликаний бути організатором державно-громадського управління освітою. У свою чергу, державно-громадське управління є засобом і результатом процесів розвитку освіти [6].

Державно-громадське управління ґрунтується на вивченні початкового стану освітньої системи в соціумі, аналізі, виявленні тенденцій, проектуванні процесу модернізації, визначенні суб'єктів, цілей модернізації, встановленні її напрямів, характеристики програм розвитку освіти та способів взаємодії, характерних для управління освітою. У цьому сенсі, «державно-громадське управління має на меті перехід освітньої системи зі стану, що склався, з урахуванням тенденцій, які намітилися, в очікуваний (модернізований) стан» [3, с. 38].

Говорячи про управління розвитком державно-громадського управління освітою, слід підкреслити, що «будь-яка освітня система може працювати одночасно в двох режимах: функціонування та розвитку» [1, с. 83]. Відповідно, розрізняються і види управлінської діяльності: у першому випадку об'єктом управління є навчально-виховні процеси й ті що забезпечують їх програмно-методичні, кадрові, матеріально-технічні, нормативно-правові умови, а метою – ефективне використання наявного в освітній системі потенціалу. У другому випадку об'єктом управління виступають власне зміни в змісті, організації і технологіях

освітнього процесу з метою нарощування освітнього потенціалу, підвищення його ефективності за рахунок взаємодії з освітнім простором, громадськістю, соціальним оточенням.

Управління розвитком державно-громадського управління освітою пов'язано з реалізацією нових функцій:

- розробка та реалізація політики у сфері освіти, що передбачає участь громадських структур;
- педагогічний моніторинг (процесів не тільки функціонування, а й розвитку системи) із з'ясуванням думок і оцінок різних сторін;
- організація експертизи інноваційних напрацювань зацікавленими суб'єктами, у тому числі за межами системи освіти;
- створення атмосфери успіху, яка сприяла б розкриттю здібностей педагогічних і управлінських кадрів;
- надання консалтингових послуг учасникам інноваційних процесів;
- виявлення та підтримка «точок зростання», організація на базі попереднього наступного експерименту тощо [7, с. 68-69].

Вважаємо, що розвиток державно-громадського управління освітою має визначатися реалізацією таких напрямів:

демократизація органів державної і регіональної влади та їх структур шляхом створення колективних дорадчих і координаційних органів у системі управління освітою (рад, колегій, науково-методичних об'єднань тощо);

розвиток самоврядних асоціацій учасників освітнього процесу на різних рівнях управління;

створення й організація діяльності громадських органів управління, у яких представлені всі верстви населення, зацікавлені у якісній освітній діяльності.

Аналіз різних поглядів дає можливість зробити висновок, що «державно-громадське управління освітою має вектор «зовнішньої спрямованості», пов'язаний з урахуванням регіональних особливостей (культурних, історичних, демографічних, економічних) у ході ухвалення та реалізації управлінських рішень» [6, с. 167]. Аналіз наукової літератури [3; 4; 5 та ін.] дає змогу виділити такі ознаки державно-громадського управління освітою:

наявність державної структури управління освітою, у якій кожен суб'єкт управління наділений конкретними повноваженнями і відповідальністю;

наявність громадської структури управління освітою, всі суб'єкти якої наділені реальними повноваженнями та відповідною відповідальністю;

узгоджений розподіл повноважень і відповідальності між державними і громадськими суб'єктами управління освітою на всіх його рівнях.

Державно-громадське управління освітою передбачає активність державних і громадських складових, при цьому роль ініціаторів перетворень беруть на себе професіонали, які працюють у системі управління освітою. У міру збільшення можливостей широкої громадськості ініціатори змін переносять власну активність на створення умов спільної (з громадськістю) діяльності [5, с. 156].

Таким чином, державно-громадське управління освітою – цілеспрямована, організуюча і регулююча взаємодія державних і громадських органів управління щодо ухвалення та реалізації спільних раціональних управлінських рішень зі забезпечення її стійкого розвитку, створення і освоєння нововведень, що призводять до якісної зміни діяльності регіональної системи освіти, нарощування її інноваційного потенціалу з урахуванням соціальних, економічних, культурних особливостей, традицій регіону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. Педагогіка і психологія. 2017. № 1. С. 79-88.
2. Ващенко Л. Інноваційні процеси в системі загальної середньої освіти: особливості управління. Освіта і управління. 2003. Т.6, Число 3. С. 97-104.
3. Гаєвська Л. Державно-громадське управління освітою: теоретичний аспект. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2007. № 4. С. 37-47.

4. Грабовський В. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2014. № 4. С. 355-363.
5. Лукіна Т. Моніторинг розвитку освітньої галузі як інструмент державно-громадського управління загальною середньою освітою. Вісник Української академії державного управління при Президентіві України. 2013. № 2. С. 153-157.
6. Струк Н. Загальноосвітня школа в нових умовах господарювання. Освіта і управління. 2006. Т. 9. № 1. С. 165-168.
7. Шульга Л. А. Українська система управління освітою: поступ до демократичного виміру. Педагогіка і психологія. 2015. № 1. С. 65-71.
8. Шульга Л. Система управління освітою в Україні на різних етапах суспільно-політичного розвитку. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2015. № 3. С. 442-447.

Гевко В.

Науковий керівник – доц. Шпак М. М.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчання у закладі вищої освіти здійснює незаперечний вплив на всі сфери життєдіяльності сучасної молоді людини, в тому числі на її особистісне зростання та професійне становлення. Одним із найбільш важливих і складних періодів для більшості студентів, які вступили до вузу на перший курс, є період адаптації до нових умов навчання у ЗВО.

Висока нервово-психічна напруга, емоційний та інформаційний стрес, підвищена тривожність, хронічна втома, виснаження функціональних резервів організму, зниження працездатності – саме такі стани притаманні багатьом студентам-першокурсникам, які змінили звичну шкільну атмосферу на якісно нове освітнє середовище. Тому першочерговим завданням психологічної служби вузу та педагогічного колективу є сприяння успішній адаптації студента до навчання, що забезпечить гармонізацію взаємодії особистості молоді людини з навколишнім середовищем [7].

Проблемі адаптації першокурсників до навчання у ЗВО присвячено багато досліджень як у вітчизняній (О.І. Борисенко, О.В. Винославська, К.Г. Делікатний, А.В. Захарова, В.А. Кан-Калік, М.В. Левченко, О.Г. Мороз, В.Г. Панок та ін.), так і зарубіжній (Е. Еріксон, Д. Клаузен, Е. Паскарелла та ін.) психології. Дослідники працюють над вивченням соціально-психологічних чинників адаптації першокурсників до навчання у вузі, труднощів у перебігу цього процесу та особистісних властивостей, які сприяють їх подоланню. Також розробляються шляхи та засоби сприяння успішній адаптації першокурсників (Н.А. Московець, Н.В. Хазратова) та надання їм психологічної підтримки (Д.В. Василенко, А.П. Шахвердова).

Адаптація студентів-першокурсників розглядається здебільшого у трьох аспектах, що відображають основні напрямки діяльності студентів:

- адаптація до нових умов навчальної діяльності (приспособування до нових форм і методів навчання, контролю і засвоєння знань, режиму праці та відпочинку тощо);
- адаптація до групи (включення в студентський колектив, засвоєння його правил і традицій, налагодження емоційних контактів та спілкування з однокурсниками);
- адаптація до майбутньої професії (засвоєння професійних знань, умінь і навичок, формування професійно значущих якостей особистості) [3].

Можна припустити, що в реальному житті ці аспекти нерозривно пов'язані між собою.

Студенту першого курсу доводиться пристосовуватися до нових навчальних вимог, які ставить перед ним заклад вищої освіти (для навчального процесу першокурсників характерні інтенсивне розумове навантаження, збільшення обсягу навчальної інформації, велике емоційне напруження, чітка регламентація праці і відпочинку), і водночас до нових соціальних умов спілкування з однолітками та педагогами, організації свого побуту (відсутність звичного родинного кола, самостійний спосіб життя, матеріальні труднощі, складність проживання в